

RAPPORT

**Public service –
en bastion för
vänsterliberaler?
Del II**

Producerad av
Näringslivets medieinstitut

RAPPORT

Public service – en bastion för vänsterliberaler? Del II

01 SAMMANFATTNING	3
02 INLEDNING	4
03 METOD	6
04 RESULTAT	12
05 ANALYS AV RESULTATET	15
06 SLUTSATSER	31
07 KÄLLMATERIAL	34

Sammanfattning

- Denna rapport undersöker den politiska opartiskheten i public service genom att analysera de fyrtio senaste kritiska besluten för partiskhet i granskningsnämnden, det vill säga samtliga kritiska beslut sedan 2006.
- Rapporten är en uppföljning (del II) till den första rapporten "Public service: en bastion för vänsterliberaler?" (del I) som undersökte de femtio senaste fällande besluten för partiskhet i granskningsnämnden.
- Resultatet visar att politik utgör grunden för kritik för partiskhet i en majoritet av de undersökta fallen (75 %).
- Resultatet visar att det finns en stark övervikt av åsikter typiska för GAL (Grön, Alternativ, libertär/frihetlig) och vänster i kritiserade inlag som berör politik.
- I ett sammanvägt resultat för både del I och del II finns en tydlig övervikt av GAL-åsikter i fällningarna, medan vänsteråsikter är vanligare i kritiska beslut.

Om Näringslivets medieinstitut

Näringslivets medieinstitut (NMI) ska bidra till kvalitetshöjning i svenska nyhetsmedier genom kritisk granskning och öppen diskussion. Ämnen som NMI bevakar inkluderar saklighet, opartiskhet, pressetik och public service. Verksamheten finansieras av Stiftelsen Fritt Näringsliv och chef är Mats Olin.

-- Inledning

Opartiskhet har för public serviceföretagen länge varit ett omdebatterat och känsligt ämne. Inte minst eftersom frågan berör fall där företrädare för TV och radio i allmänhetens tjänst tar ställning eller uttrycker sig partiskt i politiskt kontroversiella frågor.

Näringslivets medieinstitut (NMI) har tidigare publicerat rapporten "*Public service – en bastion för vänsterliberaler?*" (hädanefter refererad till som "del I") som granskar beslut i granskningsnämnden där SVT och SR fälls för partiskhet. Undersökningen gjordes med intentionen att analysera höger-vänster-dimensionen på fällningarna. Under undersökningens gång blev det dock tydligt att en mycket liten del av inslagen var partiska åt antingen höger eller vänster. Däremot fanns det en stark partiskhet i andra åsikter som hade att göra med framförallt invandring och synen på Sverigedemokraterna, men också i värderingsfrågor som var svåra att placera in på en höger-vänsterskala. Därför togs beslutet att introducera en andra axel för undersökningen: GAL (Grön, alternativ, libertär/frihetlig) -TAN (Traditionell, auktoritär, nationalistisk).

Materialet i del I utgjordes av samtliga fällningar för partiskhet de senaste åtta åren (2012-2019). En utökning av materialet kan i sin tur hjälpa oss att bättre förstå hur public service behandlar opartiskhet och tyda mönster i gestaltningen av politiskt kontroversiella frågor. Denna uppföljande undersökning syftar till att bidra med just ett sådant perspektiv genom att rikta fokus mot de beslut där granskningsnämnden kritiserar, men inte fäller, ett inlägg. Det är med andra ord inlägg där granskningsnämnden visserligen konstaterar att fel i förhållande till kravet på opartiskhet har begåtts av programbolaget, men där nämnden inte anser att övertrampet är allvarligt nog för att fälla bolaget för att ha brutit mot sändningstillståndet.

Kritiska friande beslut har de senaste åren utgjort ungefär en procent av det totala antalet avgjorda ärenden i granskningsnämnden. Det kan jämföras med antalet fällande beslut som utgjort mellan två och fem procent 2016-2018. Ungefär hälften av alla ärenden avskrivs utan prövning.¹

Efter att ha tagit till oss av kritiken av del I, till exempel avseende urval och analysram för politiska inslag, syftar denna rapport till att ytterligare fördjupa den nationella debatten om opartiskhet i public service.

Opertiskhet och saklighet i lagens mening

Opertiskhet är ett för public service uttalat krav som slås fast i sändningstillstånden. Att public service förmår skildra politiska frågor opertiskt och sakligt utgör också själva grunden för en demokratisk legitimitet för public service. Kravet på opertiskhet berör i huvudsak tre saker:²

- Om någon blir klart utpekad och kritiserad ska denne få möjlighet att bemöta kritiken.
- Kontroversiella ämnen eller händelser får inte behandlas på ett ensidigt sätt.
- En representant för programföretaget får inte ta ställning i en kontroversiell fråga.

I Sverige är granskningsnämnden för radio och TV den instans som granskar kravet på opertiskhet och saklighet. Vem som helst kan anmäla ett program som man bedömer har brutit i kravet på opertiskhet. Programbolagen framhåller själva gärna granskningsnämndens funktion. Granskningsnämnden genomför dock inte någon utvärdering av hur kravet på opertiskhet står sig över tid, alltså hur public service-bolagen sammantaget uppfyller kravet på opertiskhet under en given period. Utvärderingar sker endast av enskilda programinslag som allmänheten anmäler.

Vid sidan av kravet på opertiskhet finns kravet på saklighet. Brott mot saktighetskravet berör främst uttalanden som inte är med sanningen överensstämmande eller grovt missvisande. Saklighet och opertiskhet är delvis åtskilda men gränsen de emellan är ofta svår att dra, eftersom osakliga påståenden också kan vara politiskt partiska. Det omvända kan dock också vara sant, genom att ett partiskt uttalande i exempelvis en politisk fråga inte i sig behöver vara osakligt.

Även om inslag där granskningsnämnden kritiserar saklighet också i vissa fall kan ha en politisk underton kommer dessa inte ingå i underlaget för denna rapport.

---

1 Årsredovisning 2018, Granskningsnämnden, s.23

2 Granskningsnämndens hemsida, hämtat den 20 maj 2019

Metod

Undersökningen har genomförts genom en kvalitativ analys av de senaste fyrtio besluten 2006–2018 som kritiserar, men inte fäller, Sveriges Television (SVT), Sveriges Radio (SR och Utbildningsradion (UR) för partiskhet.¹

Beslutsdokumenten har identifierats genom att begära ut handlingarna från Myndigheten för press, radio och TV som administrerar granskningsnämndens arbete. I varje beslutsdokument ingår ett skriftligt utdrag för det prövade programmet, programbolagets yttrande, anmälarens yttrande, tillämpliga regler, samt granskningsnämndens redogörelse för sin bedömning i fallet. Besluten har nummerats i kronologisk ordning. Perioden har inte motiverats särskilt utan är en konsekvens av mängden material, det vill säga de fyrtio senaste besluten.

Analysen av inslagen i de berörda besluten har genomförts genom att först identifiera vilken kategori de tillhör, det vill säga vilket som är det huvudsakliga ämnet för kritiken. Kategorierna presenteras här nedan.

Kategorier

Politik/Ideologi

Uttalanden/sekvenser av politisk eller ideologisk karaktär som leder till kritik för partiskhet. Denna kategori är därför det huvudsakliga intresset för denna undersökning. Politiska uttalanden kategoriseras sedan som vänster, höger, GAL, TAN eller inget av dessa. Uttalanden av denna typ behöver ej nödvändigtvis vara partipolitiska.

Företagskonflikt/Ekonomisk tvist

Uttalanden/sekvenser om företag, förening eller annan juridisk person som framstår som partiska. Detta kan både handla om frånvaro av bemötande från ett företag/förening som mottagit värderande omdömen eller uttalanden om ett företag av en programdeltagare/programledare.

Personkonflikt

Uttalanden/sekvenser om enskild person som framstår som partiska. Detta kan både handla om frånvaro av bemötande från en enskild person som mottagit värderande omdömen eller uttalanden om enskild person av programdeltagare/programledare.

¹ I del I ingick inte UR i underlaget.

Sakförhållande/Verklighetsbild

Grunden för beslutet ligger i att en sakfråga eller bild av verkligheten skildras på ett partiskt sätt. Denna typ av fällning är därför ibland sammankopplat med bristande saklighet, såsom exempelvis pseudovetenskapliga teorier.

Analys av den politiska kategorin

Därefter har de inslag som befinner sig i den politiska kategorin analyserats genom att ställa ett antal frågor som är tänkta att besvara den politiska lutningens hemvist. Dessa frågor är:

- Vilket/vilka specifika uttalanden i inslaget ligger till grund för granskningsnämndens kritik? Vad består kritiken av?
- Berör uttalandet något politiskt parti? I så fall vilket? Är uttalandet positivt eller negativt?
- Berör uttalandet någon politiker? I så fall vem? Är uttalandet positivt eller negativt?
- Berör uttalandet någon annan politisk aktör? I så fall vem? Är uttalandet positivt eller negativt?
- Om uttalandet berör en politisk sakfråga, vad är den ideologiska lutningen på sakfrågans framställning?
- Är polemiken i inslaget nedsättande? I så fall mot vem eller vad?
- Om ett partiskt uttalande kommer från en inbjuden gäst, bemöts detta av programledaren?

Huvudsakligen förekommer två olika typer av uttalanden i den politiska kategorin: uttalanden om riksdagspartier/rikspolitiker och uttalanden om sakfrågor. Några särskilda förhållningsregler har iakttagits i analysen av dessa, som förklaras kort här nedan:

1. Parti/Sakfråga

I vissa fall förekommer motstridiga uttalanden, beroende på om man ser till partiet eller sakfrågan. Det kan exempelvis handla om ett inslag där partiet som kritiseras står till vänster i svensk politik, men där uttalandet av den politiska sakfrågan har en politisk vänstervinkling. I ett sådant fall har hänsyn i första hand tagits till

uttalandets kritik, snarare än vilket parti som kritiseras (se t.ex. beslut nr 10). Detta eftersom partier som står till vänster också kan kritiseras partiskt från vänster av journalister, eller partier som t.ex. har en invandringsliberal politik kan kritiseras för att vara invandringskritiska. I de allra flesta fall så brukar dock ett uttalandets ideologiska lutning vara motsatsen till det kritiserade partiets politiska hemvist.

2. Opartiskhet/Demokratiparagrafen

En relativt stor del av inslagen berör uttalanden om rasism, nazism eller att ett visst parti inte tror på alla människors lika värde eller demokrati. Enligt demokratiparagrafen i Radio- och TV-lagens femte kapitel ska "programverksamheten som helhet präglas av det demokratiska statsskickets grundidéer och principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet". Därmed är rasism och nazism exempel på värderingar som står utanför kravet om opartiskhet. Tvärtom förväntas public servicebolagens programföreträdare ta ställning för de värderingar som uttrycks i demokratiparagrafen. I de inslag där kritik mot rasism, nazism eller mot odemokratiska värderingar riktas mot ett specifikt politiskt parti, och där granskningsnämnden i sitt beslut inte finner att demokratiparagrafen motiverar uttalandet, har det kritiserade partiets position på ett politiskt spektrum, i kombination med kritiken, utgjort grunden för en bedömning av den politiska lutningen.

3. Granskningsnämndens bedömning

I undersökningen ligger särskild vikt vid granskningsnämndens egna bedömningar och referenser till de uttalanden som enligt nämnden utgör ett brott mot kravet på opartiskhet. I de beslut där granskningsnämnden hänvisar till ett särskilt uttalande eller särskild aspekt av programmet, som grund för kritiken, väger alltså detta tungt även när den politiska partiskheten har bedömts i denna undersökning.

Polemiken

Efter att den politiska lutningen identifierats har sedan undersökningen i en andra del tittat närmare på polemiken i inslagen. Polemiken kan skilja sig åt markant mellan olika typer av uttalanden, liksom magnituden på den politiska lutningen kan variera kraftigt. I en andra del av analysen kommer därför några stickprov ur materialet tas för att analysera polemiken.

Politiskt spektrum

I analysen av inslagen har den politiska lutningen i inslagen placerats in på ett tvådimensionellt politiskt spektrum efter vänster-höger och GAL-TAN (Grön Alternativ Libertär/Frihetlig – Traditionell, Auktoritär, Nationalistisk). I bedömningen av riksdagspartiernas placering i detta har jag utgått från SVT:s valkompass från valet 2014, visualiserad av statistikern Staffan Betnér. På samma sätt har de sakfrågepolitiska uttalanden som förekommer i inslagen placerats in på detta politiska spektrum, efter en jämförelse med frågans placering i den politiska debatten. I några fall har lutningen bedömts som oklar att placera in på ett politiskt spektrum, därför finns en egen kategori för dessa inslag.¹

Under senare tid har den politiska spelplanen kommit att ritas om och en allt större del av de politiska frågorna kretsar kring axeln som brukar beskrivas som GAL-TAN. Skalan myntades av amerikanska statsvetare 2002 och har gjort sitt inträde i den svenska debatten framförallt genom statsvetare aktiva vid Göteborgs universitet. Under senare tid har dock skalan kommit att få nationellt genomslag i såväl statsvetenskaplig forskning, liksom i den allmänpolitiska debatten, som ett komplement till höger-vänster-skalan.²

GAL-TAN-skalan har på flera sätt blivit instrumentell för att beskriva polariseringen i några av vår tids mest politiskt omdebatterade frågor nationellt, såsom invandringen, synen på Sverigedemokraterna eller synen på HBTQ. Statsvetenskaplig forskning av den svenska partipolitiken visar samtidigt att även om GAL-TAN ökat i betydelse, fortsätter den traditionella höger-vänster-skalan i ekonomisk politik att vara en viktig parallell dimension.³

Vänster och höger används i den här undersökningen som en ekonomisk-politisk dimension, med endast några undantag. Exempelvis har partiskhet som berör ställningstaganden i konflikten mellan Israel-Palestina kategoriserats på en Vänster-höger-axel, inte GAL-TAN. Anledningen är att Israel-Palestina-frågan länge varit en fråga som delat den traditionella vänstern från högern, trots att den i inslagen inte uteslutande framställs som en ekonomisk-politisk fråga.

En kategorisering av inslag enligt vänster-höger och GAL-TAN är inte okomplicerad. Partiskhet i politiskt kontroversiella frågor i media handlar sällan om renodlade ideologiska uttalanden till förmån för ett enskilt parti eller en enskild politisk idé, utan om gestaltningar av sakfrågor eller situationer som ges en politisk innebörd. I analysdelen diskuteras därför bedömningen av vissa uttalanden för att ge en mer nyanserad bedömning.

1 Visualisering av Staffan Betnér, rådata från "SVT Pejl", 2014, <http://staffan.betner.nu/shiny/valkompass2014/>

2 Hooghe, Liesbet. Marks, Gary. Wilson, Carole. "Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration?", 2002, *Comparative Political Studies*, Vol. 35, No. 8, s.965-989

3 Oscarsson, Henrik. "Det svenska partisystemet i förändring" i Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborgs universitet: SOM-institutet, 2017

GAL-TAN som politisk analysram

I den debatt som har följt i spåren av del I har en del kritiska synpunkter framkommit. En del av kritiken berör användandet av GAL-TAN som analysram för ett politiskt spektrum. Framförallt har kritiken mot GAL-TAN handlat om uppfattningen att GAL-TAN bygger på en ideologisk partiskhet där det som uppfattas som populärt, modernt och associeras med godhet (GAL) ställs mot det som uppfattas som impopulärt, omodernt och associeras med ondska (TAN).⁴ Samtidigt kritiserar skalan för att den klumpar ihop det som allmänt brukar betecknas som "progressiva" värderingar med "frihetliga" eller "liberala" värderingar.

En möjlig invändning till kritiken bygger på den specifika ideologiska kontext som den svenska offentligheten utgör. Statsvetarna Inglehart & Welzel har genom modellen *World Values Survey*⁵ kunnat visa att Sverige ur ett internationellt perspektiv befinner sig värderingsmässigt i en ytterlighetsposition med starka sekulära/individualistiska värderingar jämfört med det globala genomsnittet där traditionella värderingar är vanligare. Även om Ingleharts & Welzels modell inte sammanfaller med GAL-TAN så finns stora likheter mellan modellerna. Sekulära-rationella värderingar tenderar att sammanfalla med mer politiskt liberala värderingar, och traditionella värderingar med värderingar som värdesätter familj, nation, auktoritet osv.

⁶Traditionella värderingar präglar alltså i mindre grad Sverige än resten av världen, vilket därmed också skulle kunna påverka våra associationer med ideologiska begrepp såsom GAL-TAN. Det är dock svårt att statsvetenskapligt belägga att traditioner, auktoriteter, eller nationalism normativt skulle vara bärare av specifikt "onda" värden. Tvärtom tenderar traditioner, auktoriteter och nationell identitet att vara grundläggande kategorier för varje politiskt samhällsskick, om än i varierande form och grad.

4 Se t.ex. statsvetaren Tommy Möller, "Moderater i motvind", Axess TV, 2017

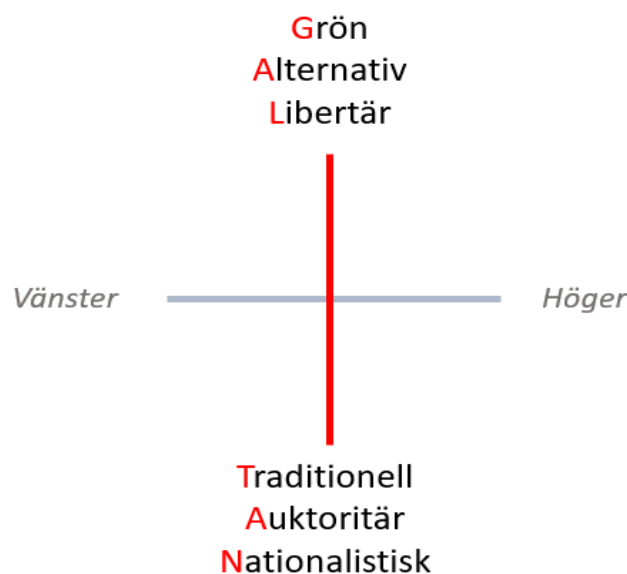
5 World Values Survey (2015)

6 Welzel, Christian. *Freedom Rising: Human Empowerment and the Quest for Emancipation*, Cambridge University Press, 2013

Den andra delen av kritiken berör länken mellan det "progressiva" och det "frihetliga" och kan förstås som en språklig förvirring när användningen av anglo-amerikanskans liberal eller libertarian i GAL översätts till en svenskspråkig kontext. På svenska skapar lätt användningen av denna term en sammanblandning mellan synen på å ena sidan sociala/kulturella frågor och å andra sidan ekonomiska frågor, som hör hemma på höger-vänster-skalan. Ekonomisk liberalism och en frihetlig/liberal syn på exempelvis HBTQ, har visserligen flera gemensamma ideologiska rötter, men befinner sig delvis åtskilda i ett svenskt partipolitiskt spektrum.

Exempelvis är Miljöpartiet, som ofta beskrivs som ett typiskt GAL-parti, liberalt i sociala frågor men är samtidigt inte särskilt ekonomiskt liberalt. Vi kan också se att argument som utgår från ekonomisk liberalism kolliderar med argument som utgår från social progressivism i ett antal kontroversiella sakfrågor i den svenska politiska debatten, såsom är fallet med könskvotering i bolagsstyrelser, där äganderätten ställs mot vikten av att uppnå jämställdhet.

Ur det avseendet kan man överväga om GAL på svenska snarare borde läsas som GAP (Grön, alternativ, progressiv i stället för libertär/frihetlig). På grund av begreppsparens etablerade roll i den allmänna debatten kommer dock även denna rapport referera till dem som GAL-TAN.

Resultat

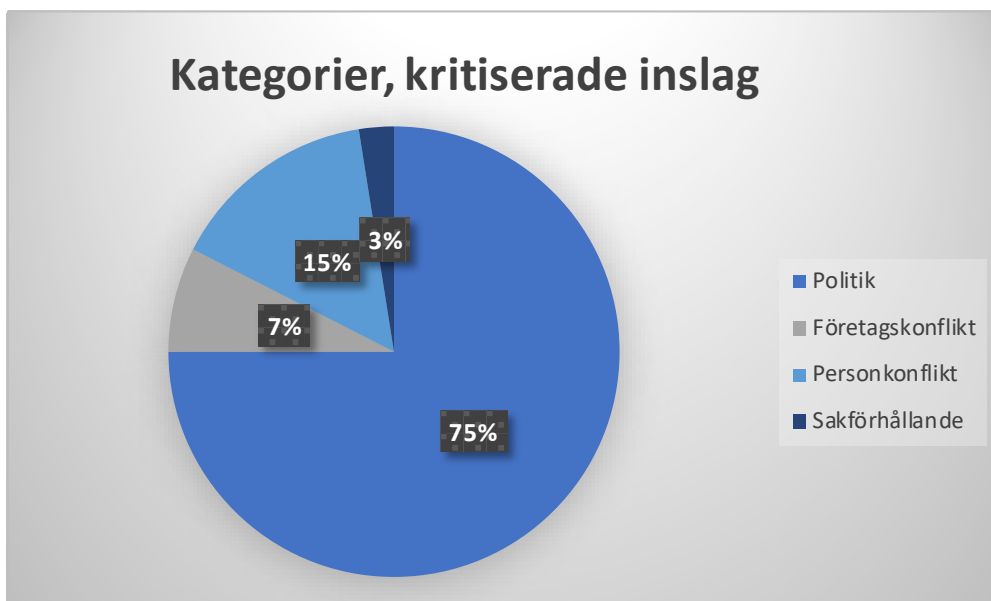
Undersökningen visar att politik utgör grunden för kritik för partiskhet i 75 procent av de undersökta inslagen (30 av 40 inslag). Näst vanligaste kategori var personkonflikt (6 inslag), sedan företagskonflikt/ekonomisk tvist (3 inslag) och sist sakförhållande (1 inslag).

Av de trettio inslag som finns i den politiska kategorin har 13 inslag bedömts som GAL, 2 inslag som TAN, 11 inslag som vänster, 2 inslag som höger och 3 inslag som oklara att placera in på ett politiskt spektrum. Anledningen till att totalen av alla politiska lutningar blir 31 och inte 30 beror på att inslaget i beslut nr 33 har klassificerats som både vänster och GAL (se mer under avsnitt 1 vänster i analysdelen).

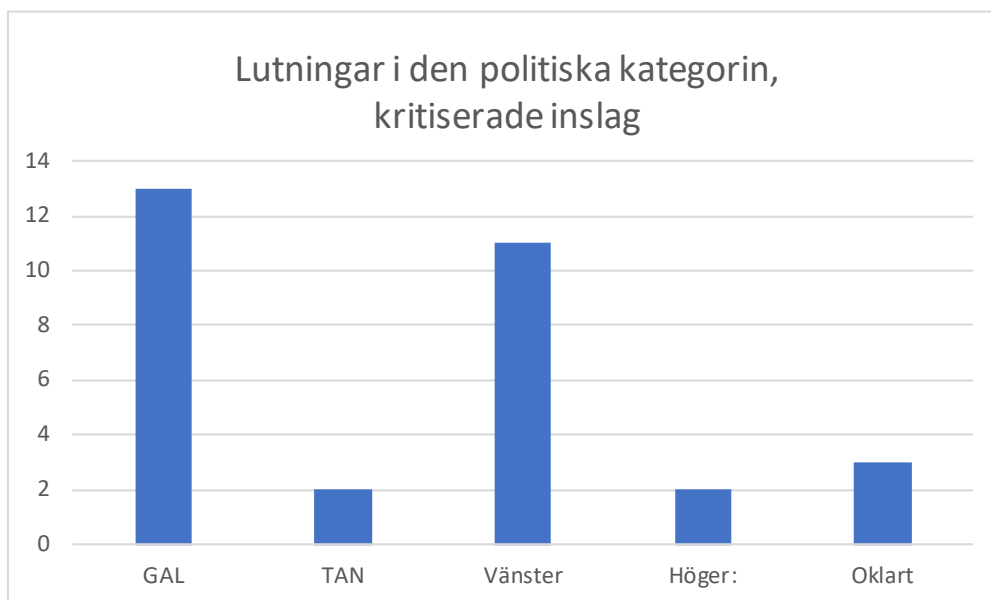
Om resultatet slås samman med resultatet i del I kan vi få fram ett samlat resultat för totalt 90 inslag som fällts eller kritiserats för partiskhet 2007-2019 och där 46 inslag berör politik (se fig. 3 och 4).¹ En sådan sammanslagning visar att i den politiska kategorin har 25 inslag har bedömts som GAL, 12 inslag som vänster, 2 inslag som TAN, 2 inslag som höger och 6 beslut som oklara.

¹ Beslutsdatumen för fällningarna i den tidigare rapporten löper mellan 2012–2019 medan besluten i denna rapport löper mellan 2006–2018. UR ingick inte som underlag för del I.

Figur 1:

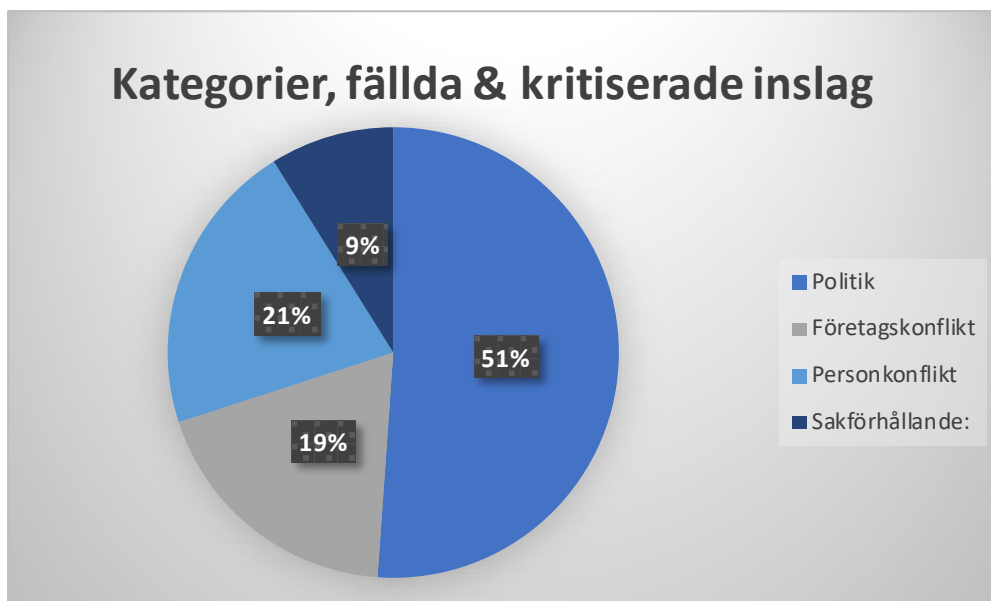

Figur 2:¹

¹ Totalen blir egentligen 31 eftersom ett kritiskt beslut har bedömts ha både GAL- och vänsterlutning (se beslut nr 33)

Figur 3:

Figur 4:¹

¹ Totalen blir egentligen 47 eftersom ett kritiskt beslut har bedömts ha både GAL- och vänsterlutning (se beslut nr 33)

-- Analys av resultatet

Resultatet i denna undersökning (del II) skiljer sig på några sätt jämfört med resultatet i del I. För det första är den politiska kategorin betydligt större i denna undersökning (75 procent) jämfört med del I (32 procent). Andelen inslag som bedömts som vänster är också betydligt större bland kritiska beslut än bland fällningarna, samtidigt som både TAN- och högerkategorin finns representerade i de kritiska besluten, men inte i fällningarna. Vid sidan av detta befästs dock GAL-kategorin som den enskilt största lutningen även i denna undersökning, med 13 inslag.

Den politiska lutningen

Här nedan ges exempel på inslag i respektive politiska lutning att analyseras för att ge en bättre bild av inslagen och granskningsnämndens bedömningar.¹

1. Vänster

Vänster-lutningen är den näst största partiskheten i den politiska kategorin med 11 inslag. Ämnen som dominerar är välfärdspolitik, Socialdemokraterna och utrikespolitiska händelser.

Ett starkt polemiskt exempel på vänster-lutning är programmet *Banderoll* (UR, 2007)² som är ett ungdomsprogram om demokrati och samhällsfrågor. I programmet redogör programledaren för vad rättvisa är för något genom en förklaring av globala problem inom miljö och social välfärd. Därefter konstaterar programledaren att:

1 Rapportförfattarens förtydligande i hakparantes i citaten

2 Beslut nr 4

”det är faktiskt så att vi [svenskar] är rika och kan leva i lyx tack vare att andra är fattiga”.

Sedan inleder programledaren ett resonemang om västvärldens historiska slavhandel och kolonialism samt slår fast att dagens fattigdom i före detta kolonier:

”beror på att det är utländska företag, framför allt från Europa och USA, som kontrollerar de här resurserna [i de f.d. kolonierna] och som tjänar nästan alla pengar på dem”.

Programmet förmedlade på så sätt en socialistisk syn på global ekonomi och modern historia, utan ifrågasättande.

Ett annat exempel kommer från programmet *Fråga doktorn* (SVT1, 2012)³ där Håkan Juholt som inbjuden gäst tilläts föra fram sina idéer för den svenska sjukvården och för en ”traditionell socialdemokratisk välfärdsidé”, utan bemötande från programledaren. Vidare sa Juholt att:

”vi måste återupprätta en välfärdsmodell, där det är behovet som ska styra, inte vinstintressena”.

Ytterligare ett inslag med liknande tema kommer från *Nyheter* (P4 Gävleborg, 2009)⁴ där en reporter uttalar sig emot besparingar inom sjukvårdspolitiken i Gävleborgs landsting:

”Det han [landstingsdirektören] nu antyder är en sjukvårdspolitik som kan få vem som helst att häpna, men som är fullt möjlig att genomföra.”

Landstingsdirektören berättade dessförinnan om den styrande majoritetens politik för reportern. Vidare benämnde reportern den förda politiken som ett ”skräckscenario”. Då kritiken berörde den förda politiken med välfärdsbesparingar av de styrande partierna (S, C och MP) får inslaget sägas stå till höger.z

Ett annat inslag från *Ring P1* (P1, 2015)⁵ handlar om att programledaren har tagit ställning för Vänsterpartiet genom att i en diskussion med en inringande lyssnare konstatera att:

3 Beslut nr 19

4 Beslut nr 10

5 Beslut nr 33

”om vi pratar om alltså politik i dagsläget så är ju då vänsterpartiledaren den som har väldigt många förslag som syftar till ja, rättvisa och jämställdhet och så medans det här partiet [Sverigedemokraterna] som du pratar om som inte får vara med på Nobelfesten, de har i stort sett som enda fråga att kasta ut invandrarna. Det är en viss skillnad ändå.”

Inslaget är samtidigt det enda som har bedömts ha två lutningar – en lutning mot GAL och en mot vänster – eftersom granskningsnämnden i sin motivering till kritiken både refererar till de värderande uttalanden om vänsterpartiledaren och om Sverigedemokraterna.

I vänsterkategorin finns också fyra inslag som refererar till vänsterpolitiska idéer/ retorik ifråga om aktuell utrikespolitik. Två av dessa inslag – *Världens konflikter* (SVT2, 2010)⁶ och *Rapport* (SVT24, 2006)⁷ – handlar om partiska uttalanden mot Israel i inslag om konflikten Israel-Palestina. I det sistnämnda reportaget beskrivs till exempel en artilleriattack i Gaza som att:

”En av världens mest avancerade och effektiva krigsmaskiner har slagit till mot ett av världens fattigaste områden. Den internationella kritiken av Israel är stark.”

Det tredje inslaget handlar om programmet *Kulturradion: Att bomba Irak – vilken hit* (P1, 2009)⁸ där programledaren för fram vad som kan beskrivas som en anti-kapitalistisk kritik av USA:s krig i Irak. Bland annat spelades en låt på engelska som kopplar ihop kapitalism med Irakkriget, och Rössel förde fram ståndpunkten att kriget i själva verket berodde på jakten på olja.

Också det fjärde inslaget handlar om Irakkriget, ett inslag i *Aktuellt* (SVT2, 2006)⁹ där en reporter kopplade ihop outredda uppgifter om en massaker på civila i Irak med Song My-massakern under Vietnamkriget, då amerikansk militär mördade ett stort antal civila män, kvinnor och barn. Efter en genomgång av händelserna som benämndes som massakrer sa reportern:

”Till namnet Song My läggs nu flera namn, Haditha och Ishaqi.”

Vid tillfället var det inte känt om uppgifterna om en påstådd massaker stämde. Senare utredningar av amerikansk militär har konkluderat att händelserna i Haditha var

6 Beslut nr 13
7 Beslut nr 2
8 Beslut nr 8
9 Beslut 1

en massaker medan Ishaqi inte var det.¹⁰ Yttrandet med jämförelsen med Song My-massakern har också stora likheter med statsminister Olof Palmes jultal 1972 om USA:s bombningar i Hanoi som avslutades med orden *"Nu fogas ett nytt namn till raden: Hanoi, julen 1972"*.¹¹ Med anledning av den polemiska jämförelsen med Vietnamkriget, som granskningsnämnden anger i sin motivering till kritiken, gavs sakfrågan en antiamerikansk lutning som är typisk för ett vänsterperspektiv, vilket även liknelsen med Olof Palmes jultal stärker.

2. Höger

Två av inslagen har bedömts ha en högerlutning. Det första av dessa berör programmet *Nordegren* (P1, 2008)¹² där programledaren kritiserade IF Metalls åsikt i frågan om arbetslöshetsersättning och jämförde den med bl.a. Al-Qaida:

"Men jag får en sådan där hisnande jämförelse med sådan där al-Qaida-retorik som... där al-Qaida uppmanade folk att... amerikanerna att rösta på George Bush så att säga, att kapitalismen skulle förgöra sig själv tidigare"

Även om exemplet i jämförelsen som programledaren gör i sig är antikapitalistiskt och mot George W. Bush är det tydligt att jämförelsens udd är riktad mot IF Metall och deras åsikt i frågan om arbetslöshetsersättning. Därför har inslaget bedömts ha högerlutning.

Det andra inslaget handlar om programmet *Lika olika* (SVT2, 2011)¹³ som granskningsnämnden menar gav en alltför negativ bild av handikappersättning till döva. Flera av argumenten som flera deltagare framförde i programmet hade en högerpolitisk partiskhet i synen på statlig välfärd och kritik mot staten genom att fråga sig om dövas levnadsvanor ska vara något som ska:

"drabba dig [programledaren] och alla andra svenska skattebetalare, jag tycker inte att det är rätt."

Vidare redogjorde deltagaren för att hen ansåg att:

"handikappersättningen är statens sätt att säga att, alltså att muta oss på nåt sätt, det tycker jag."

Uttalandena bemöttes ej av programledaren.

¹⁰http://www.nbcnews.com/id/13096200/ns/world_news-mideast_n_africa/t/military-clears-troops-ishaqi-raid-probe/#.XVa9TOgzaUk <https://www.cbc.ca/news/world/evidence-suggests-haditha-killings-deliberate-pentagon-source-1.576884>

¹¹ Olof Palmes jultal 1972, SR Lunchekot, 23 december 1972

¹² Beslut nr 7

¹³ Beslut nr 20

3. GAL

13 inslag har bedömts ha GAL-lutning. Liksom i del I domineras GAL-lutningen av uttalanden som handlar om Sverigedemokraterna och invandring. Ett exempel på övertramp finns i programmet *Tankesmedjan* (P3, 2012):¹⁴

”I dag rosar vi och de som ska ha ros i dag, det är ingenting annat än apartheidklubben Sverigedemokraterna. De ska ha cred för att deras ungdomsförbund SDU är genier när det kommer till att driva meningslösa kampanjer med rasistiska undertoner för att dölja att de har rasistiska undertoner.”

Även om *Tankesmedjan* är ett satirprogram, och som ett sådant har stor frihet att göra avsteg från opartiskhetskravet, ansåg granskningsnämnden att programmet gick för långt.

Ett annat inslag inkluderar partiledaren Jimmie Åkesson, då han intervjuades under Almedalsveckan i *Gomorrön Sverige* (SVT1, 2011)¹⁵. I intervjun kommenterar programledaren att SD har stört och saboterat för andra partier under Almedalsveckan:

”Du [Jimmie Åkesson] ska tala här ikväll, alltså. Under tidigare år innan Sverigedemokraterna fanns med i riksdagen så har just Sverigedemokraterna stått på ett speciellt ställe här i Almedalen och stört ganska mycket faktiskt, mer eller mindre saboterat för de andra talarna.”

Granskningsnämnden konstaterar att uttalandet, som SVT hänvisar till en incident år 2002, var överdrivet och att Åkesson inte heller fick en chans att fullt ut kommentera påståendet.

Ett nyare inslag härrör från *Ring P1* (P1, 2017)¹⁶ där programledaren för fram åsikten att Sverigedemokraterna inte tror på människors lika värde eller demokrati:

”Men alltså, om vi har då ett parti [Sverigedemokraterna] som trots att de kallar sig demokrater, menar att människor har olika värde, ska då ett sådant parti respekteras på samma sätt som andra partier som verkligen är demokratiska?”

(...)

”Och nu så har vi en väldigt grundläggande demokratisk tradition i Sverige. Ska vi då släppa in politiska grupperingar som vill rucka på demokratin?”

14 Beslut nr 18

15 Beslut nr 16

16 Beslut nr 37

Ett uttalande handlar om rasism, också i *Ring P1* (P1, 2012)¹⁷, där programledaren pekar ut Vellinge i Skåne som ett samhälle där rasismen är särskilt utbredd, med referens till Sverigedemokraterna:

”Du, kan, kan du svara på det här då? Alltså, man brukar säga att just rasism uppstår till exempel i gamla bruksorter, där industrin försvinner och efterlämnar en massa besvikna arbetslösa och då skyller de på invandrarna. Ja, fint, men sen har vi också en kommun som Vellinge i Skåne som är hyggligt välmående och så, där... rasismen är utbredd.”

Programledaren rättade sitt uttalande dagen efter och klargjorde att det var Landskrona, inte Vellinge, som han syftade på:

”Man får väl se det som lätt okunnighet från min norrländska horisont, för att jag blandade ihop det [Vellinge] med Landskrona som ju faktiskt har 16 procent, tror jag det är, sverigedemokrater.”

Tre kritiserade inslag berör polemik mot borgerliga rikspolitiker: Göran Hägglund (KD), Lena Adelson Liljeroth (M) och Staffan Danielsson (C). Det första beslutet handlar om *Aktuellt* (SVT2, 2009)¹⁸ där Kristdemokraternas kampanj ”Verklighetens folk” beskrivs som populism:

”Är då Göran Hägglund en klassisk populist? Oavsett svaret så är det uppenbart att han tagit intryck av ett parti [Ny demokrati] som en gång anklagats för just det, populism.”

Trots att Göran Hägglund tillbakavisade kopplingen med Ny demokrati insisterade reportern på att den var uppenbar, vilket kritiserades av granskningsnämnden.

Det andra inslaget kommer från *Best of P3* (P3, 2010)¹⁹ där två programledare kritiserade kulturministern i mycket värderande och nedsättande ordalag:

”När ska hon [Lena Adelson Liljeroth] sluta vara så förbannat kulturfientlig? Ja, jag tänker på den nya budgeten.”

(...)

”Här hör vi Leda Adeshjon Penisrot slingra sig som en skållad ål, kulturen får inte mer pengar den här mandatperioden, nä det hade jag kunnat räkna ut med reptilhjärnan(...)”

17 Beslut nr 24

18 Beslut nr 11

19 Beslut nr 15

(...)

"Å jaa, jag vet att det här med att sätta kultur och idrott i två vågskålar och jämföra dom med varandra e jävligt barnligt och gjort, yada yada yada, men Reinfeldt och Co hade ju faktiskt på ett enkelt sätt kunnat slippa just det satiriska greppet genom att inte sätta samma jävla idiot på båda ministerposterna. Tack för mig."

Det kan diskuteras om inslaget snarare bör ha bedömts som vänster i stället för GAL. Eftersom att kulturministern kritiserades för "populism" och att kritiken handlar om ett politiskt förslag där kulturbudgeten ska gå mer till idrottsverksamhet har det ändå kategoriserats som GAL.

Det tredje inslaget kommer från *Tankesmedjan* (P3, 2012)²⁰ där en av programledarna kritiserar ålderstester på ensamkommande flyktingbarn, med hänvisning till en motion och debattartikel av riksdagsledamoten Staffan Danielsson (C). Bland annat konstaterar programledaren att:

"Det är liksom inte bra det här med ålderstester. Det kan vi vara överens om. Testa inte ålder. Förutom på några av våra svenska kändisar. Där skulle jag tycka det var jätteintressant om Migrationsverket ville gå in och åldersbestämma."

Programledaren går dock sedan vidare med att kritisera Staffan Danielsson i nedsättande ordalag, vilket medförde att inslaget stred mot opartiskhetskravet:

"Framför allt tycker jag att innan vi över huvud taget börjar med ålderstester så finns det ett mer akut test man borde göra. Nämligen att testa psyket på människor som ska skriva debattartiklar på DN. Är NN [Staffan Danielsson] verkligen frisk nog att få påverka opinionen, och borde vi döma honom som tillräckelig eller avfärda honom som en ensam galning?"

Ett inslag som bedömts som GAL men som går utanför de mest vanligt förekommande ämnena berör frågan om dödshjälp där *Fråga doktorn* (SVT1, 2016)²¹ kritiserades för att ha skildrat dödshjälp ur ett partiskt perspektiv. Bland annat sa programledaren:

"Varför är det här så kontroversiellt i Sverige? Det är som du säger, abort har vi rätt till, det är lagstadgat sedan 1974 var det väl det kom, och jag tycker att det här borde väl också diskuteras."

Enligt nämnden ifrågasatte heller inte programledaren de uttalanden som gjordes av inbjudna förespråkare för dödshjälp, vilket bidrog till att ämnet skildrades ensidigt. Då dödshjälp skildrades som en frihetsfråga för den enskilde, bland annat i jämförelse med aborträtten, har inslaget bedömts som GAL.

4. TAN

Två inslag har bedömts ha TAN-lutning. Det första berör *Ring P1* (P1, 2013)²² där oroligheterna i Husby diskuterades. I programmet så tog programledaren ställning för polisen i mot de påståenden som gjorts av rörelsen Megafonen om polisen, vilket granskningsnämnden kritiserade:

”Megafonen hävdade ju redan vid den första presskonferensen att poliserna kallade dem för apor, pajas, negrer och luffare. (...) Jag har väldigt svårt att tro på det. Jag råkar känna en hel del poliser.”

Programledaren tog därmed ställning till förmån för ordningsmakten mot Megafonen, vilket har bedömts som en grund för TAN-lutning.

Det andra beslutet kommer från *Gomorrön Sverige* (SVT1, 2015)²³ och berör ett inslag där en politisk reporter tar ställning för en mer restriktiv flyktingpolitik:

”Det är känsligt för att den frågan har ju Sverigedemokraterna lagt monopol på. Och skulle då någon annan från de andra partierna ta upp och börja prata om det så blir de genast anklagade för att vara rasister, men jag skulle väl säga att det kanske snarare är att vara realist... för man måste... om man tittar på Europa så är Sverige det land som efter Tyskland tar emot flest asylsökande och tittar man per capita så tar vi emot allra flest.”

Eftersom reportern kopplade ihop en restriktiv flyktingpolitik med ett positivt värderande omdöme om att vara ”realist” har inslaget bedömts som TAN.

5. Oklart

Totalt tre inslag i den politiska kategorin har bedömts som oklara att placera in på såväl en höger-vänster som på en GAL-TAN-skala. Det första beslutet berör ett inslag i *Rapport* (SVT1, 2008)²⁴ där programledaren tar ställning för att händelserna i Kosovo 1996-1999 utgjorde ett folkmord. Granskningsnämnden kritiserar SVT för detta, då händelserna inte har definierats som folkmord i enlighet med FN-konventionen.

22 Beslut nr 25

23 Beslut nr 31

24 Beslut nr 5

Det andra beslutet handlar om ett inslag från *P1-morgon* (P1, 2014)²⁵ som handlar om Ukraina. I inslaget gör korrespondenten värderande uttalanden om "beklagliga kvinnoexemplar" i Ryssland som har starkt konservativa åsikter om kvinnans plats i det ryska samhället, samt gör uttalanden som kan beskrivas som anti-ryska. Eftersom det i granskningsnämndens bedömning inte går att härleda vilket av uttalandet som utgjorde grunden för kritiken, och att båda uttalandena för sig är oklara att placera in i ett politiskt spektrum, har inslaget kategoriserats därefter.

Det tredje inslaget berör ett reportage i *Aktuellt* (SVT2, 2016)²⁶ där chefredaktören för *Nya Tider* intervjuades i samband med bokmässan i Göteborg och anklagelser om nazism och rasism mot tidningen. I inslaget menar granskningsnämnden att chefredaktören gavs stora möjligheter att redogöra för sina ståndpunkter utan bemötande från reportern. Inslaget brast därmed i opartiskhet. I sin motivering till beslutet anger dock granskningsnämnden demokratiparagrafen som särskilt skäl till varför intervjun med *Nya tider* måste behandlas med ett särskilt kritiskt förhållningssätt. Det verkar därför inte vara opartiskhetskravet i sig, utan främst demokratiparagrafen, som granskningsnämnden lutar sig mot där man bedömt inslaget. Vidare berör inslaget främst bemötande från chefredaktören ifråga att *Nya Tider* skulle vara nazistiskt eller rasistiskt. Då demokratiparagrafen slår fast att public service ska präglas av värderingar som demokrati och alla människors lika värde utgör nazism och rasism värderingar som kan ses stå utanför det politiska förhållandet mellan GAL, TAN, vänster och höger (se metoddelen för en mer utförlig diskussion). Därmed har inslaget bedömts stå utanför en sådan kategorisering.

Polemiken

En intressant analysfråga för att komplettera den politiska kategoriseringen hur polemiken i inlagen skiljer sig åt. Framförallt kan en sådan analys bidra till en djupare förståelse för olika typer av partiska uttalanden, och undersöka hur dessa förhåller sig till de olika politiska lutningarna.

Att jämföra politisk polemik är inte okomplicerat, eftersom det som uppfattas som kontroversiellt kan variera beroende på vilka politiska värderingar en enskild person har. Hur allvarlig polemik är för journalistisk opartiskhet beror också på om det är en del av en uttalad genre, såsom satir, med syfte att vara just polemisk. Vi kan dock observera en gradskillnad i polemiken om:

25 Beslut nr 28

26 Beslut nr 36

- Ett partiskt uttalande är en del i en framställning av ett sakargument eller om det mer har karaktären av ett generellt, värdeladdat omdöme.
- Ett partiskt uttalande framförs av en inbjuden tredjeperson eller om det framförs av en företrädare för programföretaget (SVT, SR, UR).
- Ett partiskt uttalande framförs med tvivel eller med stor säkerhet/som ett faktapåstående.

Vi kan också betrakta partiska uttalanden som framförs för eller emot en särskild namngiven rikspolitiker som särskilt känsliga.

Här nedan kommer några stickprov ur materialet på olika typer av polemik att analyseras.

1. Polemik för/emot rikspolitiker

I inslagen i den politiska kategorin har elva uttalanden som är direkt partiska gentemot en partiledare eller riksdagsledamot identifierats. Åtta av dessa uttalanden är negativa till politikern i fråga, medan tre är positiva:

<i>Göran Högglund, KD (nr 11, GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>
<i>Lena Adelsohn Liljeroth, M (nr 15, GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>
<i>Jimmie Åkesson, SD (nr 16 GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>
<i>Staffan Danielsson, C (nr 21 GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>
<i>Stefan Löfven, S (nr 37 GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>
<i>Anna Kinberg Batra, M (nr 37 GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>
<i>Jan Björklund, L (nr 37, GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>
<i>Fredrik Reinfeldt, M (nr 15 GAL)</i>	<i>Negativt uttalande</i>

Håkan Juholt, S (nr 19 Vänster)

Positivt uttalande

Jonas Sjöstedt, V (nr 33 Vänster)

Positivt uttalande

Allan Widman, L (nr 31 TAN)

Positivt uttalande

En faktor som kan spela in i den partipolitiska fördelningen är att under merparten av den undersökta perioden (2006- 2014) har de borgerliga partierna befunnit sig i regeringsställning, något som ofta innebär en hårdare granskning från mediernas sida.

Bland de tre positiva uttalanden som identifierats finns ett exempel som har bedömts som TAN, *Gomorrön Sverige* (SVT1, 2015).²⁷ I inslaget beskrivs svårigheten att prata om volymer för flyktingmottagande, där reportern säger:

”Men vi har ju också sett här hur Allan Widman, tung folkpartist från Malmö, säger att man måste kunna prata om volymer och en bortre gräns på hur situationen ser ut”

I och med att inslaget enligt var partiskt för att ha presenterat en för positiv bild av ett restriktivt flyktingmottagandet, får omnämmandet av riksdagsledamoten Allan Widman (L) ses som ett positivt sådant.

Ett uttalande av samma karaktär som har bedömts som vänster och GAL hittar vi i *Ring P1* (P1, 2015),²⁸ där programledaren diskuterar med inringande lyssnare om Sverigedemokraternas utestängande från Nobelfesten. Programledaren faller i det sammanhanget följande yttrande:

”Men, men han, men samtidigt i dagens politik om vi pratar om alltså politik i dagsläget så är ju då vänsterpartiledaren den som har väldigt många förslag som syftar till ja, rättvisa och jämställdhet och så medans då det här partiet [Sverigedemokraterna] som du pratar om som inte får vara med på Nobelfesten, de har i stort sett som enda fråga att kasta ut invandrarna. Det är viss skillnad ändå.”

Båda uttalandena är i sammanhanget positiva omdömen av två rikspolitiker. Samtidigt är uttalandet om Jonas Sjöstedt som ”vänsterpartiledaren” en betydligt mer värdeladdad positiv kritik, än vad som är fallet med uttalandet av Allan Widman som anspelar på en specifik politisk fråga.

27 Beslut nr 31

28 Beslut nr 33

Ser vi till de negativa uttalanden om rikspolitiker som har identifierats framträder en liknande bild. I den politiska kategorin förekommer bara ett negativt omdöme om en rikspolitiker från det rödgröna blocket – Stefan Löfven. Det rör sig om ett avsnitt av *Ring P1* (P1, 2016)²⁹ där en inringande lyssnare förklarar utan reaktion från journalisten att:

”Löfven och de andra, de här två till, det är de som är de värsta rasisterna.”

Antalet negativa omdömen om politiker från det borgerliga blocket och Sverigedemokraterna är desto fler. Här hittar vi också övertramp som mer har karaktären av karaktärsdåd eller grova personangrepp med nedsättande termer. Ett exempel på detta hittar vi i *Tankesmedjan* (P3, 2012)³⁰ där riksdagsledamoten Staffan Danielsson (C) kritiserar för en motion om att införa ålderstester på ensamkommande flyktingbarn. Programledaren yttrar:

”Framför allt tycker jag att innan vi över huvud taget börjar med ålderstester så finns det ett mer akut test man borde göra. Nämligen att testa psyket på människor som ska skriva debattartiklar på DN. Är Staffan Danielsson verkligen frisk nog att få påverka opinionen, och borde vi döma honom som tillräcklig eller avfärda honom som en ensam galning?”

Resonemanget är både utstuderat nedsättande och utförligt. Dessutom görs det inte som i det tidigare nämnda fallet, av en inringande lyssnare, utan av själva programledaren. Därmed finns skäl att anse Tankesmedjans övertramp som betydligt grövre än uttalandet i *Ring P1*.

2. Ideologisk polemik

En annan typ av uttalanden i den politiska kategorin är ideologisk polemik eller ”dold” polemik som framförs genom faktapåståenden. Det kan här röra sig om inslag om samhällsfrågor eller politik som skildras på ett partiskt sätt. Här nedan presenteras fyra exempel på denna typ, ett för varje politiska lutning.

På högersidan finns ett sådant exempel från programmet *Lika olika* (SVT2, 2011)³¹ som handlar om handikappersättningen för döva. Programmet skildrar enligt granskningsnämnden frågan om ersättningsnivån för döva på ett ensidigt sätt genom att journalisten främst intervjuar personer som är kritiska till ersättningen, och genom egna frågor från journalisten. I en intervjusituation säger en privatperson att han av sagt sig sin ersättning eftersom han inte anser att döva är handikappade. En annan person säger att handikappersättningen

29 Beslut nr 37

30 Beslut nr 21

31 Beslut nr 20

är som en statlig muta, och flera ifrågasätter sammantaget statliga ersättningsnivåer med liberal retorik. En av tre intervjuer uttryckte dock en positiv syn på ersättningen genom att bland annat framföra:

”(Programledaren) – Ser ni den här pengan som en skyldighet från staten, och en rättighet för er? (C) – Ja, absolut. (B) – Därför att de har ju inte gjort tillräckligt, alltså det där är ju jättesvårt att svara på, om det är rätt eller fel, tycker jag, i dag så fungerar det ju inte, tillgängligheten är ju inte fullständig här i samhället.”

Programledaren framförde vidare följande historik:

”1975 så beslutade man att införa handikappersättning för döva, eftersom det då inte fanns någon fungerande tolkverksamhet och döva dessutom hade en del extra utgifter. Med tiden så har det skett en stor utveckling och mycket har blivit bättre, bland annat tolkservicen. Men handikappersättningen, den finns fortfarande kvar. Och handikappersättningen är indelad i tre olika nivåer. Döva och hörselskadade tillhör den grupp som får lägst ersättning vilket innebär ungefär 15 000 kronor per person och år. Man brukar säga att det i Sverige finns ungefär 10 000 döva. Om vi multiplicerar det med 15 000 kronor, då blir det...ja... 150 miljoner kronor per år. Mycket pengar. 150 miljoner. Vad används de pengarna till egentligen?”

Programmets partiskhet framstår ändå som en produkt av de individuella intervjupersonernas framförda synpunkter, i kombination med kritiska frågor från reportern.

På vänstersidan hittar vi ett exempel av samma typ i programmet *Banderoll* (SVT1, 2007)³² som var UR:s demokrati- och samhällsprogram för barn. I programmet, som har temat rättvisa, framför programledaren en partisk syn på miljö och global ekonomi. I programmet sa programledaren följande:

”Men kött är gott kanske ni tycker, jag vill också äta hamburgare. Vad är det för problem med det? Det är inget problem om jag äter tre hamburgare, men alla människor på hela jorden kan inte äta så mycket kött som vi gör här i Sverige och i den rikaste delen av världen. Om alla människor skulle äta så mycket kött då skulle jordens naturresurser inte räcka till. Kort och gott – alla kan inte leva som vi gör i Sverige och i den rikaste delen av världen. Alla kan inte flyga på semester, köra bil och bo i stora lägenheter. Det är faktiskt så att vi är rika och kan leva i lyx tack vare att andra är fattiga.”

Senare följde ett inslag på temat "Hur fick vi det så bra?" där programledaren sa följande:

"För några hundra år sen ville vi européer bli ännu rikare så vi for ut i världen och upptäckte länder där det inte bodde européer och de länderna tog vi över. De nya länderna kallades för kolonier. I och med att folken i kolonierna inte var kristna tyckte vi att de var mindre värda och gjorde dem till slavar, om vi inte slog ihjäl dem på fläcken. Slavarnas arbete hjälpte till att bygga upp rika industrier i USA. Och råvaror och naturresurser skeppades från kolonierna till Europa där samhällena blev allt rikare. Många av de länder som en gång varit kolonier lever fortfarande i stor fattigdom trots att de ofta har värdefulla naturresurser. Det beror på att det är utländska företag, framför allt från Europa och USA, som kontrollerar de här resurserna och som tjänar nästan alla pengar på dem. Men vad har det då betytt för jorden att vi i Europa och USA har blivit så otroligt rika?"

Resonemanget ger på ett ingående sätt uttryck för en socialistisk och postkolonial syn på global ekonomi och västerländsk historia. För det första slår programledaren fast att rikedom bygger på exploatering av fattiga, en i grunden marxistisk analys. I det andra stycket slås sedan fast att fattiga länders fattigdom beror på exploatering av europeiska och amerikanska företag. Det är en retorik som återfinns i den politiska vänstern och i teorin om neoimperialism. Ingenstans i programmet presenteras kritik eller invändningar mot en sådan analys.

En slående skillnad mellan båda dessa program är att exemplet från Banderoll presenterar sina resonemang som faktapåstående genom programledaren, medan partiskheten i Lika Olika framträder genom inlägg av personliga åsikter från de inbjudna intervjupersonerna. Därmed framstår vänstervridningen i Banderoll som en grövre form av partiskhet än den som framträder i Lika olika, trots att båda i granskningsnämndens ögon är kritiserade.

Om vi i stället vänder blicken mot GAL/TAN-skalan finns två exempel på inslag som båda handlar om programmet Ring P1 och som representerar GAL- respektive TAN-lutning. Det ena inslaget rör ett inslag från 2013 där programledare och inringande lyssnare diskuterar oroligheterna i Stockholmsförorten Husby. I diskussionen säger programledaren följande:

"(Pgl) – Megafonen hävdade ju redan vid den första presskonferensen att poliserna kallade dem för apor, pajas, negrer och luffare. (Lyssnare) – Ja, men det vet man ju inte. (Pgl) – Tror du... (Lyssnare) – Om jag... (Pgl) – Tror du, tror du på det? (Lyssnare) – Jag, jag har lite svårt att tro på det. Att... (Pgl) – Jag har väldigt... (Lyssnare) – Jag tror faktiskt inte alls på det. (Pgl) – Jag har väldigt svårt att tro på det. Jag råkar känna en hel del poliser..."³³

Att programledaren tog ställning för ordningsmakten utgjorde i den kontroversiella frågan ett ställningstagande med lutning åt TAN-hållet.

Det andra inslaget kommer från 2012, där programledaren och en inringande lyssnare diskuterade nationell identitet och Sverigedemokraterna. I det sammanhanget sade programledaren, i anslutning till lyssnarens resonemang om Sverigedemokrater, följande:

"Du, kan, kan du svara på det här då? Alltså, man brukar säga att just rasism uppstår till exempel i gamla bruksorter, där industrin försvinner och efterlämnar en massa besvikna arbetslösa och då skyller de på invandrarna. Ja, fint, men sen har vi också en kommun som Vellinge i Skåne som är hyggligt välmående och så, där... rasismen är utbredd."

Programledaren rättade sitt uttalande dagen efter och klargjorde att det var Landskrona, inte Vellinge, som han syftade på:

"Man får väl se det som lätt okunnighet från min norrländska horisont, för att jag blandade ihop det [Vellinge] med Landskrona som ju faktiskt har 16 procent, tror jag det är, sverigedemokrater."³⁴

Båda programmen berör i princip identiska situationer med en inringande lyssnare som interagerar med en programledare. Båda frågorna som diskuteras är också båda kontroversiella politiska frågor: synen på Sverigedemokraterna och synen på Husbyoroligheterna. En tydlig skillnad är dock att i det första inslaget då uttrycker programledaren sin åsikt genom tvivel av ett påstående från en tredje part, nämligen Megafonen, när han säger "Jag har väldigt svårt att tro på det". I det andra inslaget uttrycker dock programledaren sina åsikter som ett framläggande av faktauppgifter om att i Vellinge/Landskrona är "rasismen utbredd", vilket dagen efter kopplas till Sverigedemokraterna. Därmed finns en gradskillnad, där det andra fallet framstår som mer polemiskt än det första.

33 Beslut nr 25

34 Beslut nr 24

Både jämförelsen av polemik för/emot rikspolitiker och jämförelsen av några ideologiskt präglade uttalanden visar att det finns tydliga gradskillnader i polemiken. I materialet befinner sig de mest polemiska uttalanden i materialet nästan alltid i lutningen GAL och vänster, samtidigt som det finns stora variationer inom båda dessa lutningar. Omvänt är polemiken i de fyra inslag som bedömts stå till TAN- och höger generellt sett av ett mildare slag.

Baserat på det mycket begränsade urvalet går det dock inte att dra några slutsatser om polemikens fördelning längs politiska lutningar i hela public service.

Slutsatser

- Undersökningen visar att GAL-lutning är dominerande när public service kritiserar för politisk partiskhet (13 av 40 inslag).
- I motsats till del I är lutningen mot traditionella vänsteråsikter också relativt vanligt förekommande i inslagen, och den andra största lutningen efter GAL (11 av 40 inslag).
- I motsats till del I kan lutning åt TAN och höger identifieras i de undersökta inslagen (totalt 4 av 40 inslag).
- I ett samlat resultat av undersökta fällningar och kritiska beslut (90 inslag) framstår GAL-lutningen i inslagen som signifikant.
- I en kvalitativ jämförelse av polemiken i materialet befinner sig de mest polemiska uttalandena av programförelrädare i GAL- och vänsterkategorin.

Diskussion: Mot en utvärdering av opartiskhet över tid?

Materialet i denna undersökning bekräftar det som del I redan konstaterade, nämligen att GAL-lutning är den vanligast förekommande partiskheten när public service kritiserar av granskningsnämnden i politiska ämnen.

I jämförelse med del I är det också slående att andelen traditionell vänstervridning är så markant i publiceringar som kritiserar, men inte i de som fälls. Granskningsnämnden verkar alltså göra bedömningen att de övertramp som sker med en traditionell vänsterlutning inte är så allvarliga att de motiverar en fällning, jämfört med övertramp med GAL-lutning. Vad det beror på är oklart, men det skulle kunna bero på att frågor på GAL-TAN-skalan de senaste åren har blivit mer kontroversiella än frågor på höger-vänster-skalan. Exempelvis invandringsfrågan, nationell identitet och demokratisyn.

Vilka slutsatser är rimliga att dra för hela public service baserat på ett urval av fyrtio kritiska beslut och femtio fällande beslut i granskningsnämnden? Detta har varit en av frågorna som debattörer ställt efter att den första rapporten "Public service: en bastion för vänsterliberaler" publicerats. Förutsätter man att allmänhetens anmälningar i granskningsnämnden utgör ett representativt urval av de inslag som på något sätt har problem med politisk partiskhet i public service – och att granskningsnämndens bedömningar som regel är objektiva - visar båda undersökningarna att public service har problem med främst GAL-lutning men även i mindre grad vänster-lutning.

En invändning mot denna slutsats har varit att det främst är människor med höger/TAN-sympatier som anmäler inslag i granskningsnämnden, vilket därmed gör att det främst är GAL/vänster-lutande inslag som anmäls. Man kan dock fundera på rimligheten i en sådan hypotes. För det första vet vi i dag väldigt lite om anmälarnas politiska sympatier. För det andra kan man ifrågasätta om materialet i så fall skulle snedvridas i sådan omfattning att det motsvarar den stora övervikt av GAL-lutningar som finns i de fällda och kritiserade inslagen. Åtminstone kräver ett sådant påstående större uppbackning av mer fakta för att övervägas.

Det torde vara mer rimligt att anta att public service till viss del har problem med politisk partiskhet, men att denna partiskhet inte på något sätt genomsyrar allt programutbud eller är starkt polemisk i alla lägen. Som jämförelsen av polemiken i några av inslagen visar finns det en markant gradskillnad mellan olika typer av uttalanden: från direkt partipolitiska till vagt ideologiska uttalanden.

Om man förutsätter att public service till viss del har problem med GAL-lutning blir en intressant fråga vad detta beror på. En möjlig förklaring skulle kunna vara att journalister är mer benägna till en GAL (eller vänsterlutning) på grund av externa faktorer såsom mönster i journalistkårens politiska värderingar, eller påverkan av trender i den offentliga debatten. Båda dessa faktorer skulle därför vara intressanta aspekter av partiskhet i public service att fortsätta kartlägga och studera.

Slutsatserna i denna rapport ökar också argumenten för en oberoende utvärdering av opartiskhet över tid i public servicebolagen. Regeringen skulle kunna ta initiativ till en sådan genom att i nästa regleringsbrev ge Myndigheten för press, radio och TV i uppdrag att tillsätta en sådan utvärdering efter den modell som bland annat brittiska BBC:s styrelse tillsatte 2005, vilket utmynnade 2007 i rapporten "From Seesaw to Wagonwheel". Ett alternativ skulle vara att regeringen i stället delegerar uppgiften till något av landets institutioner i medie- och kommunikationsvetenskap. En sådan oberoende studie har potential att ytterligare öka underlaget för att en genuin samhällsdebatt baserad på fakta om opartiskhet i public service ska kunna ta plats.

En annan intressant diskussionsfråga i sammanhanget är varför granskningsnämnden ens har kritiska beslut, vid sidan av friande och fällande. Enligt Myndigheten för press, radio och TV har traditionen med tre olika typer av beslut (fällande, kritik, friande) funnits med sedan Radionämnden, som granskningsnämnden ersatte 1994. I mejlkorrespondens med NMI svarar myndigheten *"att ett program "kritiserar men frias" betyder att det formellt sett är ett friande, men att det finns kritik - en brist i programmet eller inslaget - som nämnden ser anledning att uttrycka utan att för den sakens skull fälla."*¹

Vad som utgör en kvalitativ skillnad mellan en brist som är så allvarlig att det bryter mot sändningstillståndet, eller om det bara motiverar kritik, är dock svårt att säga. Det verkar också vara en beslutstyp som programbolaget självt har svårt att dra några slutsatser av när kritik inte leder till någon sanktion. Därmed finns det anledning att fundera på rimligheten i att ha kvar denna typ av hybridbeslut.

---

1 Mejlsvaret från Myndigheten för press, radio och TV, 16 september 2019

Källmaterial

Kritiska beslut från granskningsnämnden för radio och TV 2006-2018 som relaterar till regeln om opartiskhet.

Nr	Beslut	Program	Ämne	Kategori	Lutning
1	15-nov-06	Aktuellt, SVT2	Offer i Irakkriget	Politik	Vänster
2	21-feb-07	Rapport, SVT24	Kritik av Israels agerande i Palestina	Politik	Vänster
3	2008-05-26	Rapport, SVT24	Regeringens politik för sjukförsäkringar	Politik	Vänster
4	27-okt-08	Banderoll, UR (SVT1)	Global fattigdom	Politik	Vänster
5	02-feb-09	Rapport, SVT1	Kriget i Georgien/Kosovo	Politik	Oklart
6	16-feb-09	Existens, SVT2	Granskning av religiös grundskola	Företagskonflikt	
7	16-mar-09	Nordegren, P1	Inslag om IF Metalls arbetslöshetsersättningar	Politik	Höger
8	05-maj-09	Kulturradion: Att bomba Irak - vilken hit	Inslag med uttalanden mot Irakkriget	Politik	Vänster
9	08-jun-09	P3 Star, P3	SD:s valframgångar	Politik	GAL
10	23-nov-09	Nyheter, P4 Gävleborg	Sjukvårdspolitik i Gävleborgs län	Politik	Vänster
11	30-sep-09	Aktuellt SVT2	Kristdemokraternas nya kampanj och populism	Politik	GAL
12	03-maj-10	Vetenskapsmagasinet, SVT2	Teori om molnens effekt på växthuseffekten	Personkonflikt	
13	20-sep-10	Världens konflikter, SVT2	Israel-Palestina konflikten	Politik	Vänster
14	29-maj-11	Uppdrag granskning, SVT1	Mutskandal i Göteborgs Energi	Personkonflikt	
15	25-dec-10	Best of P3, P3	Lena Adelsohn Liljeroths kulturpolitik	Politik	GAL
16	31-okt-11	Gomorrön Sverige, SVT1	SD i Almedalen	Politik	GAL
17	12-dec-11	Rapport och Aktuellt	Terrordåden i Norge 2011	Sakförhållande	
18	14-maj-12	Tankesmedjan, P3	Satirprogram om SDU	Politik	GAL
19	14-maj-12	Fråga doktorn, SVT1	Intervju med Håkan Juholt	Politik	Vänster
20	21-dec-11	Lika olika	Handikappersättning till döva	Politik	Höger

21	15-okt-12	Tankesmedjan, P3	Motion om att ålderstesta ensamkommande flyktingar	Politik	GAL
22	18-mar-13	ABC, SVT1	Inslag om försäljning av fastighet	Personkonflikt	
23	15-apr-13	Lilla Aktuellt - skola teckenspråk, UR (Barnkanalen)	Inslag om socialdemokratiskt förslag för billigare förskola	Politik	Vänster
24	10-jun-13	Ring P1, P1	SD:s väljare som rasister	Politik	GAL
25	30-sep-13	Ring P1, P1	Inslag om oroligheterna i Husby	Politik	TAN
26	25-nov-13	Tankesmedjan, P3	Diskussion om Gottfrid Svartholm Warg	Personkonflikt	
27	31-mar-14	Aktuellt, SVT2	Val-inslag om äldreomsorg	Politik	GAL
28	24-nov-14	P1-morgon, P1	Kvinnor i Ukraina	Politik	Oklart
29	16-mar-15	Morgon i P4 Väst/Nyheter P4 Väst m.fl.	Kritiskt reportage om lärlingsgymnasium	Personkonflikt	
30	14-sep-15	Plus, SVT1	Granskning av försäkringsbolag	Företagskonflikt	
31	28-sep-15	Gomorra Sverige, SVT1	Inslag om integrations och migrationspolitik	Politik	TAN
32	07-dec-15	Aktuellt, SVT2	Inslag om Framskrittspartiet och Anders Behring Breivik	Politik	GAL
33	18-apr-16	Ring P1, P1	Inslag om inbjudningar till nobelfesten för riksdagspartierna	Politik	Vänster & GAL
34	30-maj-16	Fråga doktorn, SVT1	Inslag om aktiv dödshjälp	Politik	GAL
35	28-nov-16	Smartare än en femteklassare, SVT1	Om du var statsminister för en dag	Politik	Vänster
36	02-maj-17	Aktuellt, SVT2	Inslag om Nya Tider	Politik	Oklart
37	02-okt-17	Ring P1, P1	Inslag om Sverigedemokraterna	Politik	GAL
38	14-maj-18	Morgonpasset, P3	Inslag om författares kontroversiella uttalanden	Politik	GAL
39	15-okt-18	Rapport, SVT1	Granskning av telefonbolag	Företagskonflikt	
40	12-nov-18	Luncheko, P1	Inslag om journalist som nekats pressakreditering till riksdagen	Personkonflikt	

RAPPORT

Public service – en bastion för vänsterliberaler?

Del II

— ■
Producerad av
Näringslivets medieinstitut

Ansvarig utgivare
Mats Olin

www.naringslivets-medieinstitut.se